

ЗАЛЕЖНІСТЬ СТИЛЮ ЗМАГАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ФЕХТУВАЛЬНИКІВ-ШПАЖИСТІВ ВІД ОСОБЛИВОСТЕЙ ТЕМПЕРАМЕНТУ

Олексій МОРОЗ, Василь БУСОЛ

Львівський державний інститут фізичної культури

Актуальність: Кожен спортсмен по-своєму проходить складний шлях пошуку техніко-тактичних прийомів, які визначають його бойовий арсенал. Найчастіше виключно шляхом “спроб і помилок” спортсмен вирішує найважливішу проблему формування індивідуального стилю змагальної діяльності. В результаті далеко не завжди або не відразу його поведінка набуває того якісного окрасу, який відтворює його від інших і лежить в основі високої результативності [1].

В теперішній час цілком очевидно, що в кожному виді спорту досягнення максимальних результатів неможливе без цілеспрямованого формування індивідуального стилю змагальної діяльності.

Плідний аналіз бойової діяльності фехтувальників неможливий без виділення компонентів, типових для змагальної діяльності і компонентів, індивідуально притаманних кожному спортсмену.

Дослідження останніх років, проведені у спортивних одноборствах переконливо доводять, що однією з найбільш важливих умов досягнення високого рівня майстерності в обраному виді спорту, є індивідуалізація процесу підготовки з врахуванням особливостей ведення змагального поєдинку.

Найбільш важливим принципом підготовки фехтувальників є принцип взаємозв'язку техніко-тактичної майстерності з індивідуальними особливостями спортсмена та принцип використання домінуючих та компенсаторних факторів. Однак дана проблема в теорії і практиці спортивного фехтування вивчена недостатньо.

У модельних характеристиках фехтувальників, методах і засобах підготовки спортсменів часто не враховується індивідуальний стиль ведення поєдинку з властивості особистості, що нівелює найбільш сильні сторони підготовленого фехтувальника, згладжує прояв тих індивідуальних рис, які в кінцевому результаті складають основу успіху.

Принцип індивідуального підходу – найважливіший принцип підготовки фехтувальників. Для визначення індивідуального стилю бойової діяльності були виділені такі показники, як частота та варіативність засобів нападу та оборони, середній час однієї фехтувальної сутички і характер підготовчих маневрувань [2].

Рядом авторів [2;5] було визначено, що чим менше часу фехтувальник витратить на один поєдинок, тим більше атакуючих дій він застосовує в поєдинку. Однак кількість застосованих у поєдинку дій ще не означає їх варіативність. Для визначення індивідуального стилю діяльності першочергове значення мають такі фактори бойової діяльності фехтувальників, як частота та варіативність засобів нападу та оборони, середній час одного фехтувального поєдинку і характер підготовчих дій. Проведені дослідження дозволили виявити чотири основних стилі змагальної діяльності фехтувальників: 1) позиційно-атакуючий; 2) маневрово-атакуючий; 3) маневрово-захисний; 4) позиційно-захисний.

Висококваліфіковані фехтувальники, як правило володіють варіативним індивідуальним стилем змагальної діяльності за рахунок індивідуалізації стратегії поєдинку (подавлення ініціативи суперника або пристосування до його стилю ведення бою). Даний фактор особливо проявляється у боях з сильними суперниками[5].

Таким чином, ефективність індивідуального стилю діяльності – це не довільне вибирання елементів діяльності, а певні комбінації цих елементів (підсистем, блоків) відповідно до впорядкованих внутрішнім закономірностям даної діяльності[3].

Мета дослідження полягала у визначенні залежності індивідуального стилю змагальної діяльності фехтувальників-шпажистів від властивостей їх темпераменту.

Перед роботою були поставлені наступні завдання:

1. Визначити типові стилі змагальної діяльності кваліфікованих фехтувальників-шпажистів.
2. Визначити властивості і типи темпераменту кваліфікованих фехтувальників-шпажистів.
3. Дослідити взаємозв'язок між властивостями темпераменту спортсменів та стилями змагальної діяльності.

Методи досліджень: Теоретичний аналіз і узагальнення; педагогічне спостереження; психологічне тестування; відеозйомка змагальних поєдинків; аналіз відеозаписів змагальних поєдинків фехтувальників-шпажистів; методи математичної статистики.

Організація дослідження: Дослідження проводились на обласних, українських та міжнародних змаганнях. Проводився аналіз відеозаписів змагань фехтувальників-шпажистів на Олімпійських іграх в Афінах (2004р). У дослідженні брала участь 83 фехтувальники. При фіксації техніко-тактичних дій використовувався метод нотацийного запису, було проаналізовано близько 200 змагальних поєдинків фехтувальників-шпажистів різних стилів бою. Реєструвались кількісні і якісні характеристики використання прийомів, які після математичної обробки заносились у таблицю.

У процесі психологічного тестування використовувався тест-опитувальник ЕРР (форма А) (57 питань) для діагностики властивостей і типів темпераменту за Г. Айзенком. Всі питання розподілені на три групи: 24 питання виявляють інтроверсію-екстраверсію, наступні 24 питання пов'язані з емоційною стійкістю-нейротизмом, решта 9 питань оцінюють щирість відповідей. З допомогою тесту-опитувальника, на основі шкали Г. Айзенка, можна також визначити тип темпераменту: якщо розподілити бали по осі (0 до 24) по всім координат: емоційна стійкість-нейротизм і інтроверсія-екстраверсія, співпадиння характеристик вкаже на тип темпераменту. В верхній правій частині (висока стійкість екстраверти) опиняться холерики; в правій нижній-сангвініки; в лівій нижній-флегматики; в лівій верхній – меланхоліки[3].

Результати досліджень та їх обговорення. Результати дослідження бойового стилю фехтувальників-шпажистів представлені в таблиці №1.

Згідно з представлених даних фехтувальники позиційно-атакуючого стилю бою найчастіше використовують атакуючі дії (68,4%) з них – прості атаки – 13,5%. Рідше використовуються атаки з дією на зброю – 13,5% і атаки з фінтами – 41,4%. Проста атака в межах 10% всіх бойових дій, мало використовують контратаки – 9,1%, оборонні атаки і ремізи (відповідно 5,9%, 6,2% від загальної кількості бойових дій) і на низькому рівні застосування захистів (9,1%).

Фехтувальники маневрово-атакуючого стилю бою також надають перевагу

Техніко-тактичний арсенал фехтувальників-шпажистів різних стилів бойової діяльності (%)

Стиль бою	Різновиди бойових прийомів								
	Атаки				Захисти		Зустрічні напади		
	Прості	з дією на зброю	з фінтами	Комбіновані	Конкретні	Узагальнюючі.	Контратаки	Одночасні атаки	
Позиційно-атакуючий	68,4				9,1		22,3		
	31,2	13,5	13,7	10	3,9	5,2	10,4	5,9	6,2
Маневрово атакуючий	55,8				13,7		30,5		
	27,1	14,4	5,7	8,6	9,4	4,3	17,1	4,7	8,7
Маневрово-захисний	30,8				21,5		47,7		
	11,3	6,9	7,3	5,3	12,9	8,6	34,1	6,3	7,3
Позиційно-захисний	15				33,9		51,1		
	6,5	3,1	2,7	2,7	14,7	19,2	31,3	10,9	8,9

простим атакам (27,1%) поєднуючи прості атаки з атаками з дією на зброю (14,4%). Далі найбільш вживаними прийомами є контратака (17,1%), Застосування захисних дій на низькому рівні (в межах 13,7%) причому 9,4% припадає на конкретні захисти. Найчастіше застосовуються комбіновані атаки та атаки з фінтами (відповідно 8,6 та 5,7%), дуже мало використовуються обопільні атаки та ремізи.

Щодо фехтувальників маневрово-захисного стилю, то тут технічний арсенал найширший: прості атаки – 11,3%, децю виділяється застосування контратак (34,1%), захистів (21,5%), застосування атаки з дією на зброю в обсязі 6,9%, комбінована атака – 5,3%, атака з фінтами – 7,3%, обопільні атаки та ремізи відповідно 6,3 та 7,3%.

Позиційно-захисний стиль суттєво контрастує з усіма іншими стилями ведення бою, тому що домінуючим різновидом технічних дій є захист – до 33,9%, перевага надається саме узагальнюючим захистам (19,2%), а конкретні захисти – 14,7%. Трохи нижчий показник контратаки – 31,3%, проста атака використовується в обсязі 6,5% комбінована атака та атака з фінтами використовуються в однаковому обсязі (2,7%). Посередній показник використання одночасних атак (10,9%) та реміз (8,9%).

Результати дослідження властивостей і типів темпераменту кваліфікованих фехтувальників-шпажистів представлені у таблиці 2.

Показники властивостей темпераменту фехтувальників-шпажистів різних стилів змагальної діяльності

Стиль бою	Інтроверсія-екстраверсія			Емоційна стійкість-нейротичність		
	$\bar{x}$	σ	m	$\bar{x}$	σ	m
Позиційно атакуючий	12,4	$\pm 4,18$	0,83	14,44	$\pm 3,56$	0,83
Маневрово-атакуючий	15,6	$\pm 3,62$	0,77	12,0	$\pm 4,48$	0,77
Маневрово-захисний	13,0	$\pm 4,31$	0,98	12,21	$\pm 4,27$	0,98
Позиційно-захисний	14,35	$\pm 4,97$	1,2	12,94	$\pm 4,69$	1,2

- у фехтувальників позиційно-атакуючого стилю спостерігаються досить високі показники нейротизму ($\bar{x}=14,44$ бали) по шкалі емоційна стійкість-нейротизм, при посередніх показниках по шкалі інтроверсія-екстраверсія ($\bar{x}=12,4$ бали). Виразений нейротизм в поєднанні з середнім рівнем екстраверсії вказує на наявність у представників позиційно-атакуючого стилю темпераменту типу – меланхолік та холерик.
- при дослідженні особливостей темпераменту фехтувальників маневрово-атакуючого стилю виявлено високий рівень екстраверсії по шкалі інтроверсія-екстраверсія ($\bar{x}=15,59$ балів), і досить посередні показники по шкалі емоційна стійкість-нейротизм ($\bar{x}=12,0$ бали), що вказує на переважання у даному стилі спортсменів з темпераментом типу холерик і сангвінік.
- для фехтувальників маневрово-захисного стилю були притаманні посередні показники як по шкалі інтроверсія-екстраверсія так і по шкалі емоційна стійкість-нейротизм (відповідно $\bar{x}=13,0$ і $\bar{x}=12,21$ бали), що дозволяє говорити про наявність у представників цього стилю, в рівній мірі, всіх типів темпераменту.
- у представників позиційно-захисного стилю спостерігаються високі показники по шкалі інтроверсія-екстраверсія ($\bar{x}=14,35$ бали), та посередні показники по шкалі емоційна стійкість-нейротизм ($\bar{x}=12,94$ бали), що свідчить про переважання серед фехтувальників цього стилю бою таких типів темпераменту як холерик та сангвінік.

Результати дослідження залежності показників стилю змагальної діяльності від особливостей темпераменту спортсменів представлені у таблиці 3.

Особливістю позиційно-атакуючого стилю є істотна від'ємна кореляція між екстраверсією і застосуванням атак у поєдинках ($r=-0,5886$), тобто з підвищенням екстраверсії зменшується кількість атакуючих дій, застосовуваних спортсменом.

У маневрово-атакуючого стилю спостерігається (як і в позиційно-атакуючого стилю) істотна від'ємна кореляція між показниками екстраверсії і застосуванням атак

Таблиця 3

Залежність індивідуального стилю змагальної діяльності від особливостей темпераменту

Особливості темпераменту	Техніко-тактичні дії		
	Атаки	Захисти	Контратаки
Позиційно-атакуючий стиль бою (n=25)			
екстраверсія-екстраверсія	-0,5886	0,2328	0,0891
емоційна стійкість-нейротизм	0,3328	-0,1582	-0,1991
Маневрово-атакуючий стиль бою (n=22)			
екстраверсія-екстраверсія	-0,5134	-0,2231	0,5576
емоційна стійкість-нейротизм	0,5505	-0,0751	-0,2089
Маневрово-захисний стиль бою (n=19)			
екстраверсія-екстраверсія	-0,2358	0,1369	0,1071
емоційна стійкість-нейротизм	0,1172	-0,5441	-0,2721
Позиційно-захисний стиль бою (n=17)			
екстраверсія-екстраверсія	0,2277	0,1752	0,3117
емоційна стійкість-нейротизм	0,6688	-0,3461	-0,5003

у поєдинках ($r=-0,5134$), тим самим підтверджуючи факт що з підвищенням екстраверсії, тобто орієнтації на зовнішні об'єкти (суперника, суддів, глядачів) зменшується кількість застосування атак у поєдинках. Також виявлена позитивна кореляція між показниками екстраверсії і застосуванням контратак ($r=0,5576$), що логічно пояснює вище вказаний факт, тобто з підвищенням екстраверсії застосування атак зменшується, а контратак – збільшується. Зафіксована, в тому числі, істотна позитивна кореляція між показниками екстраверсії та застосуванням атак у поєдинках ($r=0,5505$).

У фехтувальників маневрово-захисного стилю виявлений істотний негативний кореляційний взаємозв'язок між показниками нейротизму та застосуванням атак у поєдинках ($r=-0,5441$). Можна говорити про те, що зниження емоційної стабільності зменшує кількість застосування захистів у поєдинках.

У групі фехтувальників позиційно-захисного стилю виявлена істотна позитивна кореляція між підвищеним нейротизмом та застосуванням атак ($r=0,6688$), що підтверджує той факт, що фехтувальники з більш високим рівнем нейротизму (емоційної нестабільності) більше застосовують у поєдинках саме атакуючі дії. Також зафіксована від'ємна кореляція між нейротизмом та застосуванням контратак у поєдинках ($r=-0,5003$), що також підтверджує те, що емоційно стійкі спортсмени схильні в більшій мірі до контратакуючи і захисних дій.

Висновки

Порівняльний аналіз результатів емпіричного дослідження за методом Айзенка і педагогічного спостереження дозволяє говорити про існування певних тенденцій у застосуванні бойових дій фехтувальниками різних стилів бою та властивостей темпераменту (емоційна стійкість-нейротизм, екстраверсія).

Техніко-тактичний арсенал фехтувальників-шпажистів різних стилів бою має свої особливості, що виражається в істотних відмінностях у застосуванні бойових дій. Для позиційно-атакуючого стилю характерною є виражена атакуюча спрямованість. Обсяг атакуючих дій складає 68,4%. Маневрово-атакуючий стиль змагальної діяльності характеризується високим обсягом атакуючих дій (55,5%) та зустрічних нападів (30,5%). Для спортсменів маневрово-захисного стилю характерним є більш рівномірний розподіл між окремими різновидами бойових дій. Можна говорити про універсальність бойового арсеналу представників даного стилю. Позиційно-захисний стиль передбачає домінуюче застосування контратак (31,3%) та захисних дій (33,9%).

Фехтувальники-шпажисти різних стилів бою мають певні відмінності у властивостях темпераменту. Так для спортсменів позиційно-атакуючого стилю характерним є високий рівень показників нейротизму ($\bar{x}=14,44$ бали). У спортсменів маневрово-атакуючого стилю зафіксовані найвищі показники екстраверсії ($\bar{x}=15,66$ бали). Маневрово-захисний стиль характеризується середніми показниками екстраверсії ($\bar{x}=13,0$ бали) та нейротизму ($\bar{x}=12,21$ бали). Для фехтувальників позиційно-захисного стилю характерним є високий рівень екстраверсії ($\bar{x}=14,35$ бали) та середній рівень нейротизму ($\bar{x}=12,94$).

Дані кореляційного аналізу свідчать специфічність взаємозв'язку між показниками властивостей темпераменту та арсеналу бойових дій у фехтувальниках різних стилів змагальної діяльності. Високий рівень значущості коефіцієнтів

випадку підтверджує нашу гіпотезу про вплив на вибір та формування стилю діяльності властивостей темпераменту.

Література

1. Галатренко Д. Аналіз теоретичних розробок моделі індивідуального стилю діяльності фехтувальника // Молода спортивна наука України: Збірник наукових праць в галузі ф.к. і спорту.-Вип.8-Л;2004-Т.1с.143-146.
2. Житлов В.В., Турецкий Б.В. Индивидуальный стиль боевой деятельности фехтовальщиков // Фехтование: сборник статей М: ФиС 1983, с.18-21.
3. Ильин Е.П. Психология индивидуальных различий.-СПб.: Питер,2004.-701 с.: ил.- (Серия "Мастера психологии")
4. Клемов Е.А. Индивидуальный стиль деятельности в зависимости от типологических свойств нервной системы. Казань: Изд-во КГУ, 1969.
5. Прецький Б.В. Стили боевой деятельности фехтовальщиков // Системное исследование индивидуальности. Пермь, 1991. с.120-121.

ЗАЛЕЖНІСТЬ СТИЛЮ ЗМАГАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ФЕХТУВАЛЬНИКІВ-ШПАЖИСТІВ ВІД ОСОБЛИВОСТЕЙ ТЕМПЕРАМЕНТУ

Олексій МОРОЗ, Василь БУСОЛ

Львівський державний інститут фізичної культури

Анотація. У статті розглядаються питання індивідуально-типологічних особливостей кваліфікованих фехтувальників-шпажистів, особливостей техніко-тактичного арсеналу та його залежність від прояву властивостей темпераменту. Виявлено, що фехтувальники-шпажисти яким притаманні різні стилі змагальної діяльності мають певні відмінності техніко-тактичного арсеналу та певні тенденції у проявах властивостей темпераменту.

Ключові слова: індивідуальний стиль діяльності, властивості темпераменту, техніко-тактичні дії.

ЗАВИСИМОСТЬ СТИЛЯ СОРЕВНОВАТЕЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ФЕХТОВАЛЬЩИКОВ-ШПАЖИСТОВ ОТ ОСОБЕННОСТЕЙ ТЕМПЕРАМЕНТА

Олексій МОРОЗ, Василий БУСОЛ

Львовский государственный институт физической культуры

Аннотация. В статье рассматриваются вопросы индивидуально-типологических особенностей квалифицированных фехтовальщиков-шпажистов, особенностей технико-тактического арсенала и его зависимость от проявления особенностей темперамента. Установлено, что фехтовальщики-шпажисты, которым присущи различные стили соревновательной деятельности, имеют существенные различия технико-тактического арсенала и определенные тенденции в проявлении свойств темперамента.

Ключевые слова: индивидуальный стиль деятельности, свойства темперамента, технико-тактические действия.

AN INDIVIDUAL BATTLE STYLE DEPENDENCE OF SWORD FENCERS ON THEIR TEMPER PECULIARITIES

Olexiy MOROZ, Vasyl BOOSOL

Lviv state institute of physical culture

Abstract. The article deals with the problems of individual-typological differences of sword fencers features of a tactic and technical arsenal and its dependence on features of temperament. It is found that sword fencers with different styles of competitive activity have essential differences in their tactic and technical arsenal and definite tendencies in their temper display.

Key words: personal style of activity, properties of temperament, tactic and technical arsenal.

РОЗВИТОК ШВИДКІСНИХ ЯКОСТЕЙ ЮНИХ ТХЕКВОНДИСТІВ НА ЕТАПІ ПОЧАТКОВОЇ ПІДГОТОВКИ

Андрій МУТЬЄВ

Таврійський національний університет ім. В.І. Вернадського

Постановка проблеми. Аналіз останніх досліджень та публікацій свідчить про те, що підготовка висококваліфікованих спортсменів – багаторічний процес, під час якого закладаються в дитячому та юнацькому віці коли організм найбільш чутливий до різних засобів педагогічного впливу. Проте часто робота з дітьми проводиться за допомогою спеціально розроблених та науково обґрунтованих рекомендацій. Багато дослідженнями встановлено, що у фізичній підготовці дітей в першу чергу необхідно приділяти увагу розвитку швидкості на тлі поступового розвитку сили м'язів, а також силовій витривалості [1, 2]. До того ж оптимальний розвиток швидкісних якостей на етапі початкової підготовки є базою для успішного оволодіння руховими навичками та технічними діями в тхеквон-до. Аналіз науково-методичної літератури показує, що більшість рекомендацій щодо поєднання засобів і методів розвитку швидкісних якостей стосується дітей 10-12 років в той час як початковий етап підготовки тхеквон-до починається у 7-8 років [3].

Мета роботи – розробити й науково обґрунтувати методику розвитку швидкісних якостей і формування спортивних навичок юних тхеквондістів на етапі початкової підготовки.

Завдання дослідження:

- на основі аналізу наукового фонду визначити найбільш ефективні методи виховання швидкісних якостей у дітей;